

Brazilijos lietuvis, menininkas Paulius Vyšniauskas: „Visame, ką darau, visada bus Lietuvos pėdsakų“

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Paulius Vyšniauskas – liaudies meistras, kuris ne tik užsiima medžio drožyba, tačiau taip pat gamina ir įvairius dekoratyvinius metalo dirbinius, piešia. Jis svajoja kada nors Lietuvoje, Raganų kalne, pastatyti Brazilijos mitinių būtybių „Curupira“ ir „Saci Pererê“ skulptūras ir taip priartinti Braziliją prie Lietuvos, parodyti šių šalių sąsajas. Nors menininko dokumentuose įrašyta Paulo Wissinievski, bet jis prašo jį vadinti Pauliumi Vyšniausku, nes ano meto Brazilijos metrikacijos įstaigos gimimo liudijimų pagrindu naudojo krikšto įrašus, todėl kilo painiava. Tokio tipo problemos labai paplitusios daugelio imigrantų šeimose Brazilijoje. Tik po Antrojo pasaulinio karo federalinė vyriausybė nusprendė pakeisti šias procedūras. Publikuojamas pasakojimas apie šį įdomų, talentingą menininką, kurio darbuose susijungia Lietuva ir Brazilija, ir ilgametį lietuvių tautinių šokių grupės „Rambynas“ šokėją, aktyvų Brazilijos lietuvių bendruomenės narį, dalyvaujantį tautų mugėse ir parodose.

Paulius Vyšniauskas su totemu. Asmeninio archyvo nuotr.

Meniška šeima

Pauliaus Vyšniausko seneliai į Braziliją atvyko 1926 m. Abu kilę iš Kėdainių krašto, nors niekada tame krašte ir nebuvo susitikę. Tik atvykęs į Braziliją senelis Jonas su savo tėvu Romualdu pradėjo dirbti kavos ūkio plantacijose, tačiau netrukus persikėlė į Ribeiraun Preto (*Ribeirão Preto*) miestą, kur jo tėvas įsidarbino elektros skirstymo įmonėje (buvo inžinierius). Seneliui visada patiko fotografija, jis turėjo fotoaparata ir pradėjo dirbti fotografu centrinėje miesto

aikštėje, fotografavo šeimų ir asmenų portretus. Tuo metu jis sutiko būsimą žmoną, Pauliaus močiutę Juzę Ūsaitę, tuo metu dirbusią aukle netoli tos aikštės, kur senelis dirbo fotografu. Jis pasiūlė ją nufotografuoti. „Senelis padarė nuotrauką ir įrėmino ją širdies formos rėmelyje, ir po savaitės jai įteikė, taip jie jau niekada nebesiskyrė ir susituokė 1927 m.“, – romantišką senelių pažinties istoriją pasakoja Paulius Vyšniauskas. Vėliau Pauliaus senelis įsidarbino žymiam Brazilijos alaus fabrike „Antarctica“ ir gaudavo mielių, tad namuose būdavo kepama lietuviška duona, pyragai, gaminamas naminis alus, gira. Senelis turėjo tamsų kambarį nuotraukoms ryškinti, ten buvo įrengtos ir dirbtuvės, kur senelis kartu su proseneliu droždavo iš medžio. Paulius vis dar tebeturi keletą senelio įrankių, drožybos stalą, kėdę. Jau nuo pat vaikystės jam patikdavo būti senelio dirbtuvėse, jam talkininkauti. Nors P. Vyšniauskas augo mišrioje šeimoje – tėvas, seneliai kilę iš Lietuvos, o mama vokiečių kilmės, šeimoje buvo laikomasi lietuviškų tradicijų, švenčiamos lietuviškos šventės, gaminamas lietuviškas maistas, tačiau tik Paulius, jauniausias iš 6 vaikų mokėsi lietuvių kalbos, jam padėjo ir seneliai, kurie paaiškindavo kiekvieną sunkesnę lietuvišką žodį. Pauliaus tėvas Pedro dirbo portugalų kalbos mokytoju, tačiau mokėjo lotynų, šiuolaikinę ir klasikinę graikų, rusų, lenkų, lietuvių ir kt. kalbas. Buvo portugalų kalbos ir brazilų literatūros žinovas, turėjo didelę asmeninę biblioteką, su kurios knygomis užaugo vaikai. Pedro skolindavo knygas iš savo gausios bibliotekos žmonėms, gyvenantiems kaimynystėje, mokyklai, kurioje dirbo, ir bažnyčiai.

Menininko kelias

Paulius prisimena savo tėvų namų kiemą Vila Guilhermės rajone, tą vietą, kur, kaip sako, „matydavo mėlyną dangų, žaisdavo su katėmis ir šunimis ten buvusios baltos figos papėdėje“. Tame kieme pradėjo „žaisti su medžiu“. Visada patiko piešti, nuo pat mažų dienų, dar net nemokant skaityti ir rašyti. Namų vidiniame kieme pradėjo piešti anglimi, kreida ir plytomis. Kai iš senelio sužinojo, kas yra kaltas, pjūklas, oblius ir kalimas, pradėjau piešti ant medžio gabalo ir daryti trimačius piešinius, kuriuos vadino skulptūra.

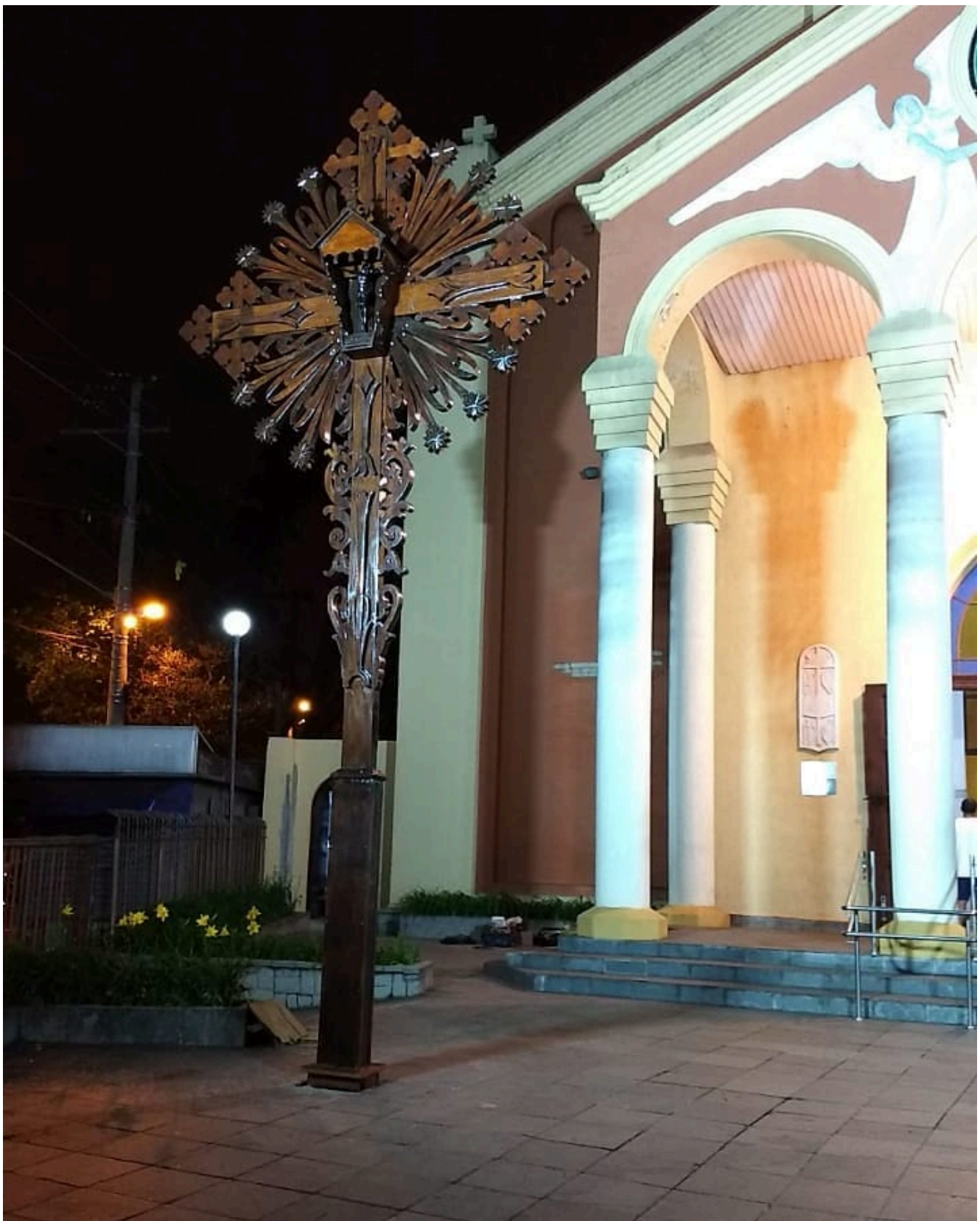

Darbo įrankiai

Būdamas 14 metų Paulius nuėjo mokytis į piešimo mokyklą San Paule, vadinamą Menų ir amatų licėjumi („Liceu de Artes e Oficios“). Ten mokėsi piešimo, akvarelės, medžio drožybos, o namuose droždavo margučius. Vėliau San Paulo universitete studijavo geografiją ir tapo mokytoju. Geografijos studijos atvėrė daugiau horizontų, parodė dar daugiau įvairių mąstymo būdų. Paulius mano, jog imigracijos istorija šeimoje taip pat turėjo įtakos šiam pasirinkimui.

Po geografijos studijų praėjus kuriam laikui vėl sugrįžo į San Paulo universitetą, kur dar baigė skulptūros bakalauro studijas. Universitete studijuodamas meną 2010–2015 m., pradėjo vis daugiau tyrinėti Lietuvos meną, atsivėrė ir kiti potyriai. Tuo metu susipažino ir su įvairiomis kitomis dailės technikomis, graviravimu, keramika, kalvyste, konceptualiuoju menu, kvepalų gamyba, sužinojo, kaip elgtis su metalais, kalvių įrankiais ir maišyti įvairias medžiagas. Paulius pasakoja: „Studijuodamas populiarų medžio meną čia, Brazilijoje, neišvengiamai radau sąsajų, kurių anksčiau nemačiau, tarp lietuvių ir brazilų medžio raižinių, todėl tam tikra prasme jaučiuosi privilegijuotas ir noriu vieną dieną šią Braziliją parodyti ir lietuviams.“ Nors baigęs universitetą ir turėjo studiją savo nuosavuose namuose, tačiau sumastė atnaujinti ir praplėsti senąją dirbtuvę tėvų namuose, kur darbuojasi iki šiol. Dabar dalį laiko P. Vyšniauskas moko geografijos valstybinėje

miesto mokykloje, o kitą laiką skiria darbui studijoje, dalyvauja mugėse.

Atnaujintas kryžius prie Brazilijos lietuvių parapijos San Paule. Asmeninio archyvo nuotr.

2017 m. Brazilijos lietuvių bendruomenės nariai pasiūlė Pauliui atnaujinti kryžius,

esančius prie Šv. Juozapo (*São José*) lietuvių parapijos Vila Zelinos rajone. Menininkas prisipažįsta, jog jau seniai norėjo rekonstruoti kryžius, bet nediršo pats kreiptis į bažnyčios administraciją, todėl labai apsidžiaugė, kai gavo šį pasiūlymą, ir su dideliu noru bei malonumu ėmėsi šio darbo: „Visada manau, kad kryžiai ir skulptūros darbai yra vieni iš geriausių menų Lietuvoje. Tai apsiėmiau atlikti šią užduotį atlikti su dideliu malonumu ir jaučiau, kad kažkur ten mano senelis ir močiutė bus patenkinti šiuo mano darbu.“

Lietuviškos veiklos barai

Paulius Vyšniauskas pasakoja: „Šeima buvo pirmoji lietuviška „veikla“, kurioje dalyvavau. Rašymas savo artimiesiems, gyvenantiems Lietuvoje, buvo ne tik šeimos tradicijos laikymasis ar tiesiog tilto tarp dviejų šeimos pusių palaikymas. Tai buvo ir didžiulė svajonė vieną dieną nuvykti į Lietuvą, susitikti su artimaisiais, pažinti šalį, pamatyti ir pajauti lietuvių kultūrą ir kasdienybę iš arti. Kai buvau mažas, viskas, kas buvo kalbama apie Lietuvą, atrodė kaip pasaka ir visada man asocijavosi su močiute Juze, nors mano senelis taip pat buvo lietuvis, tačiau būtent močiutės figūra simbolizavo man ir mano broliams Lietuvą.“ Būdamas paauglys pradėjo domėtis įvairiais šokiais – klasikiniu baletu, *samba de gafieira* ir Argentinos tango – ir būtent per šokių taip priartėjo prie lietuvių bendruomenės Brazilijoje veiklos. Daugiau nei 10 metų buvo „Rambyno“ lietuvių tautinių šokių grupės narys.

Šokių šventė Brazilijoje 2010 m. Asmeninio archyvo nuotr.

Per šokių grupę įsijungė ir į lietuvių bendruomenės ir Brazilijos lietuvių sąjungos veiklą, dalyvavo Pietų Amerikos lietuvių jaunimo suvažiavimuose, padėjo organizuoti įvairius renginius ir spręsti įvairias iškilusias problemas. „Rambyno“ šokių repeticijoje sutiko ir savo būsimą žmoną Patríciją, kurios motinos pavardė buvo Sadauskas, lietuvių anūkė, su ja vėliau aplankė ir Lietuvą. Su „Rambynu“ dalyvavo dvejose šokių ir dainų šventėse Lietuvoje, pirmoje – 2003 m., o antroje – 2009 m. 2001 m. paženklinanti svarbiu įvykiu – Pauliui ir jo broliams buvo sugrąžinta Lietuvos pilietybė. Apie tai, kas paskatino norą susigrąžinti Lietuvos pilietybę, pašnekovas pasakoja: „Jautėmės lietuviai, norėjome atvykti į Lietuvą, tai pagrindinis tikslas ir buvo turėti dokumentą. Tai mūsų jausmų šaliai įrašas.“

Įsiminta kelionė į Lietuvą

Paulius pirmą kartą į Lietuvą atvyko 2003 m. su tautinių šokių grupe „Rambynas“. „Pasijaučiau kaip namuose. Pirmoji sutikta giminaitė, kuri mane surado, buvo pusseserė Vaidė Tamulynienė. Ji yra Kazimiero Ūso, mano močiutės brolio, anūkė. Tuo metu buvau su „Rambyno“ šokių grupe „Žalgirio“ stadione, Vilniuje, šokių

nakties programos pristatyme. Pašokome, buvome paskelbti kaip grupė iš Brazilijos, jau palikome aikštę, laukėme už stadiono, kad sugrįžtume kitam pasirodymui. Sužinojęs, kad atvyksiu į Lietuvą, pranešiau artimiesiems, tetai Joanai ir pusbroliui Almantui Miliušui, su kuriuo susirašinėjau. Jie gyveno Kaune. Kita šeimos dalis gyveno Kėdainiuose, dar kita dalis – Šiauliuose. Nežinojau, kad turiu pusseserę, gyvenančią Vilniuje. Bet informacija apie mano atvykimą pasklido tarp giminaičių, visi laukė. Žinoma, jie pasakė pusseserei, kad būsiu festivalyje Vilniuje. Ji nuėjo žiūrėti pasirodymo net neįsivaizduodama, kuris iš mūsų galėtų būti Juzės Ūsaitės-Vyšniauskienės anūkas. Bet vėliau papasakojo, kad vos pamačiusi šokančią brazilų grupę suprato, kas aš esu, nes iš išvaizdos buvau panašus į jos senelį. Net nežinau, kaip apibūdinti tai, ką jaučiau. Tai buvo nepamirštama. Naktį prieš grįžimą į Braziliją nakvojau viešbutyje šalia Vilniaus oro uosto. Kitą dieną, prieš atsikeldamas, 10 minučių išbuvau tyloje atmerktomis akimis: sapnavau savo tėvą, grįžusį iš Lietuvos, jis mane šiltai apkabino ir visko klausinėjo, o aš jam atsakinėjau. Nuo 1998 m., kai jis mirė, aš niekada jo nebuvau nesapnavęs. Lietuva sapnuose sugrąžino mano tėvą. Tai buvo kaip pasaka“, – prisimena Paulius Vyšniauskas.

Menininkas pasakoja, jog vėliau viešėdamas Lietuvoje buvo sužavėtas Kernave, o ypač Raganų kalnu – vieta, oru, skulptūromis, gamta. Paulius šmaikštuoja: „Bet, žinoma, būtent Raganų kalne mane labiausiai žavi viskas, ką darau šiandien ir dariau iki šiol. Manau, kad senelis į mano pieną įdėjo pjuvenų, manau, kad tėvas ar močiutė, kai buvau kūdikis, man į ausį kalbėjo lietuviškai, mama ruošė virtinius su spirgučiais tik man... Visos tos asociacijos man sugrįžo abu kartus, kai lankiausi Raganų kalne. Ir dabar jos sugrįžta kiekvienoje vietoje, kur matau kryžių, įdomią detalę, gyvūną, dievybę, saulę, mėnulį, iškaltą ažuole, liepose ar beržuose...“

Apie lietuvišką tapatybę ir ateities planus...

Brazilijos lietuvis kalbėdamas apie lietuvišką tapatybę metaforiškai ją palygina su istorine Lietuvos vieta – Kernave, randa sąryšio taškų: „Man lietuviška kilmė yra tarsi labai tvirta, kieta ir tanki šaknis ir net tada, kai atrodo, kad virš žemės tarsi visiškai nieko nėra, žinai, jog jos vidus yra tavyje, kaip ir Kernavė. Atviras kalvų, akmenų ir archeologinių nuorodų laukas, kuriame, atrodo, tuštuma, bet tai tik išorė. Lietuvis, tiesiog yra, nepaaiškinamai yra. Kai pradėjau šokti pirmą kartą apsivilkęs lietuvių liaudies drabužius, atrodo, vilkėjau ne kostiumą, o kažką daugiau. Bėgant metams tas kostiumas tarsi tapo mano oda. Kaip ir lietuviška

kilmė, negalima jos nusiimti ir įdėti į spintą. Tai tarsi oda, kuri bus pažymėta amžinai.“

Paklaustas apie ateities planus menininkas atsako: „Aš kadaise norėjau gyventi Lietuvoje, nesigailiu dabar, kad neišvažiavau, kai galėjau, bet iš tikrųjų tai, ko noriu dabar, yra ne tik vėl apsilankyti Lietuvoje, bet ir atvykti mokytis daugiau ir mokyti kitus to, ko čia, Brazilijoje išmokau. Šiandien manau, kad aš vis dar mokausi. Visame, ką darau, visada bus Lietuvos pėdsakų.“

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

